

Монарх, що надав Острогу Магдебурзький привілей

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника Острога

Відзначення Дня міста Острога в останні роки приурочують до дати 7 червня. 1585 р. у цей день на подання князя **Василя-Костянтина Острозького** монарх Речі Посполитої **Стефан Баторій** («Божою Ласкою король Польщі, Великий князь Литовський, Руський, Пруссій, Мазовецький, Жмудський, Київський, Волинський, Підляшський, Інфлянський, а також князь Семигородський») надав нашому місту самоуправління відповідно до Магдебурзького права.

Стефан (Іштван, Штефан, Степан) Баторій (Баторі) народився 27 вересня 1535 р., помер 12 грудня 1586 р. У 1571 – 1575 рр. він був правлячим князем Трансильванії – балканської країни, ще відомої під назвою Семиграддя. Трансильванія була у васальній залежності від Османської імперії (аж до 1811 р.), хоча час від часу звільнялася від неї і переходила під протекторат держави габсбургів. Населення Трансильванії складали угорці, німці (сакси) та волохи (майбутні румуни). З часом останні склали більшість населення цієї історичної області, і тепер Трансильванія належить до Румунії, хоча її населення значна угорська меншість. А в ті далекі часи угорці становили половину населення Трансильванії, і їх еліта правила країною.

Династія Баторіїв (Баторі) була відомою з XIII ст. Її родоначальники переселилися в Угорщину з німецької області Швабія і згодом мадяризувалися. Князі (а перед тим воеводи) – прави-

тели Трансильванії-Семиграддя були виборними, і представники роду Баторі займали цю найвищу в країні посаду впродовж кількох віків. Стефан Баторій навчався в Падуанському університеті в Італії, досконало володів латинню, згодом він цією мовою і спілкувався зі своїми польськими, литовськими і руськими підданими. 1571 – 1575 рр. Стефан був князем-правителем Семиграддя, відзначився своїм талантом полководця. Тож у період чергового безкоролів'я в Польщі у грудні 1575 р. він був обраний польським королем, а наступного року – і великим князем литовським. Однією з умов його обрання на польсько-литовський престол стало одруження 43-річного семиградського князя із старшою за нього на 10 років **Анною Ягелонкою** – дочкою короля і великого князя **Сигизмунда I Старого** й останньою представницею династії Ягелонів. Подружжя стало монархами-співправителями держави.

Серед прихильників кандидатури Стефана Баторія була шляхта українських земель (Волині, Поділля, Червоної Русі-Галичини). Підтримали його і князі Острозькі – Василь-Костянтин зі синами. Недаремно новообраний король 1576 р. проживав у замку міста Тарнів – одного з головних у володіннях князів Острозьких.

Стефан Баторій зміцнив авторитет монаршої влади у Речі Посполитій й упорядкував у ній грошовий обіг, установивши при цьому польський грош головним платіжним засобом. Монарх дбав про розвиток вищої освіти, заснував університет у Вільно та низку колегіумів, в т. ч. у Львові. Він був одним із

найрішучіших і найуспішніших військових противників Москви, зупинивши її експансію на захід у часи правління Івана Грозного. У цьому він мав підтримку українських і білоруських княжих родів та шляхти. Король узаконив новий юридичний стан – козацтво на українських землях, що мало в подальшому велике історичне значення. У пам'яті наступних поколінь недовгий час правління Стефана Баторія в Речі Посполитій залишився доброю міжнародною і міжрелігійною згадкою та порозумінням. Через кілька віків автор славнозвісної пам'ятки української літератури «Історія русів» писав: *«Король Баторій у всьому стосовно до Руського войнства і народу був таким патріотом, яким пошановувався у Римлян Імператор Тіт, син Веспасіанів, себто друг і батько людства. Він справедливою своєю і лагідною вселив у всі народи Королівства свого дух едності і братерської згоди. Не чуно було між ними ніяких суперечок ні про породи, ні про переваги, тим більше про релігії, що часто уми народні бентежать. Навіть саме Духовенство, що має нахил звичайно до дебатів та привласнення собі правоти думки, подобилося тоді агнцем непорочної золоті доби або пастирства Адамового, і що з цього найдивовижніше, то була згода чиста і обох головних релігій — Римської та Руської»*.

Звичайно, не все, точніше, далеко не все, було ідеальним у часи правління Баторія, але відзначимо, що і заснування академії та друкарні в Острозі, і друк Острозької Біблії, і надання Острогу Магдебурзького права збіглися в часі з володарюванням достойного монарха.